

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ М.НІКОПОЛЬ

*Г. В. Разумова, к. е. н., доцент, anna.raz888@gmail.com,
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»*

У статті проаналізовано структуру доходів та видатків місцевого бюджету на прикладі м. Нікополь за 2014–2016 роки. У результаті проведеного аналізу встановлено залежність місцевого бюджету від державного бюджету, про що свідчить значна частка трансфертів у формуванні місцевого бюджету. Розроблено рекомендації для забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та зміцнення ресурсної бази місцевих бюджетів.

Ключові слова: місцевий бюджет, доходи та видатки місцевого бюджету, децентралізація, трансферти, субвенції, дотації.

Постановка проблеми. Місцеві бюджети відіграють суттєву роль у бюджетній системі України та регулюванні соціально-економічних процесів на регіональному рівні. Самостійність місцевих бюджетів України на сьогодні проявляється не в повному обсязі. Так, дохідна база значно залежить не від зусиль місцевої влади в розвитку власної бази оподаткування, а від перерозподілу фінансових ресурсів через державний бюджет, а саме – від надання міжбюджетних трансфертів.

Важливою проблемою процесу формування та виконання місцевих бюджетів залишається невідповідність між обсягами фінансових ресурсів, що затверджуються при прийнятті бюджету, і фактичними потребами у ході виконання бюджету територіальної громади.

Саме тому особливої актуальності в умовах ринкової трансформації економіки України набувають питання оптимального формування доходів місцевих бюджетів та виявлення резервів зростання їх ресурсної бази.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження про-

блем формування та використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів у вітчизняній фінансовій науці присвячені праці вчених – економістів І. Волохової, Луніної, Ю. Набатової, О. Хімка, О. Шевченко та ін. Проте, подальшого дослідження та вдосконалення потребує система ресурсного забезпечення місцевих бюджетів з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці, що дасть змогу збільшити дохідну частину відповідної громади.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз сучасного стану формування та виконання місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації та виявлення напрямів вдосконалення системи міжбюджетних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для проведення аналізу процесу формування та виконання місцевих бюджетів було досліджено доходно-видаткову структуру бюджету м. Нікополь.

На першому етапі було досліджено структуру доходів міста. Для цього, на нашу думку, доцільного згрупувати основні джерела доходів, що представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Доходи бюджету м. Нікополь з урахуванням трансфертів

	2014 рік	Питома вага, %	2015 рік	Питома вага, %	2016 рік	Питома вага, %
Загальний фонд, млн. грн	359,08	84,5	650,87	97,7	841,21	96,2
Спеціальний фонд, млн. грн	65,75	15,5	14,78	2,3	33,65	3,8
Всього доходів, млн. грн	424,57	100	665,89	100	874,25	100

Складено за: [1-3]

Враховуючи той факт, що однією із слабких сторін фінансової децентралізації в Україні є значна частка трансфертів у формуванні місцевих бюджетів [7,9], доцільно

навести показники загального та спеціального фонду бюджету м. Нікополь без урахування трансфертів (табл. 2).

Таблиця 2

Доходи бюджету м. Нікополь без урахуванням трансфертів

	2014 рік	Питома вага, %	2015 рік	Питома вага, %	2016 рік	Питома вага, %
Загальний фонд, млн. грн	154,56	87,8	255,94	95,5	363,38	94
Спеціальний фонд, млн. грн	25,33	12,2	12,57	5,5	23,13	6
Всього доходів, млн. грн	179,96	100	268,45	100	386,98	100

Складено за: [1–3]

Таким чином, незважаючи на активне впровадження фінансової децентралізації, на даний час структура доходів місцевих бюджетів (у тому числі м. Нікополь) свідчить про щорічне зростання частки міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів. Таке зростання відбулось у 2015 та 2016 році.

Проте позитивною є тенденція зрос-

тання обсягу доходів як до загального, так і до спеціального фондів за період 2014–2016 років.

Як вже було сказано вище, переважну долю доходів в загальному фонді бюджету складають офіційні трансферти (субвенції та дотації) та доходи від органів державного управління. Структура загального фонду наведена у таблиці 3.

Таблиця 3

Структура загального фонду бюджету м. Нікополь за 2014–2016 роки

	2014 рік	Питома вага, %	2015 рік	Питома вага, %	2016 рік	Питома вага, %
Податкові надходження, млн. грн.	153,31	42,69	351,52	54,01	357,15	42,45
Неподаткові надходження, млн. грн.	1,18	0,32	4,4	0,68	16,23	0,74
Доходи від операцій з капіталом, млн. грн	0,08	0,02	0,01	0,01	4,01	0,001
Дотації, млн. грн	66,1	18,4	7,49	1,15	27,28	2,1
Субвенції, млн. грн	138,42	38,54	287,44	59,52	436,56	54,74
Всього доходів до загального фонду, млн. грн	359,08	100	650,87	100	841,21	100

Складено за: [1–3]

Наведені у таблиці 3 показники структури загального фонду бюджету м. Нікополь свідчать про те, що в 2014 році обсяг трансфертів складав 204,52 млн. грн або 48,2 %

від обсягу доходної частини бюджету міста, а в 2016 році до місцевого бюджету спрямовано 436,56 млн. грн., або 54,6 %.

Податкові надходження є другою за

розміром часткою в доходах місцевих бюджетів, розмір яких у 2016 році становив 357,15 млн. грн., що на 5,63 млн. грн. більше ніж у попередньому році.

Неподаткові надходження є третьою за величиною часткою в доходах місцевих бюджетів, розмір яких у 2016 році становив 16,23 млн. грн.

В умовах забезпечення фінансової децентралізації місцевих органів влади виникає потреба в оптимізації видатків місцевих бюджетів. Стратегічними та першочерговими в даному напрямі є державні заходи щодо зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, зокрема шляхом підвищення ефективності процесу формування та виконання видаткової частини місцевих бюджетів.

При подальшому реформуванні бюд-

жетної системи необхідно враховувати особливості окремих адміністративно-територіальних одиниць. Диференціація функцій місцевих бюджетів має залежати від рівня розвитку кожного з цих бюджетів у бюджетній системі держави. Реалізація цього положення вимагає визначення розміру гарантованого рівня витрат на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць [8].

За 2014 рік видатки бюджету міста виконані у сумі 423,72 млн. грн, що становить 89,4 % від річного плану. У 2015 році 675,33 млн. грн.. або 99,3 % річного плану, а в 2016 році 857,18 млн. грн. або 99,2 % до плану міста [1–3]. Структуру та динаміку зміни показників видаткової частини зведеного бюджету м. Нікополь за 2014–2016 роки продемонстровано у таблиці 4.

Таблиця 4

Показники видаткової частини зведеного бюджету
м. Нікополь за 2014–2016 роки

	2014 рік	2015 рік	Відхилення від попереднього року	2016 рік	Відхилення від попереднього року
1. Державне управління, млн. грн.	7,35	16,69	+9,33	27,38	+10,69
2. Освіта, млн. грн.	156,56	190,33	+33,77	204,36	+14,03
3. Охорона здоров'я, млн. грн.	6,64	11,09	+4,45	115,66	+104,5
4. Соціальний захист та соціальне забезпечення, млн. грн.	138,81	198,57	+59,76	310,69	+112,1
5. Житлово-комунальне господарство, млн. грн.	57,54	93	+35,46	81,69	-11,31
6. Культура, млн. грн.	1,4	84,2	+82,79	20,09	-64,11
7. Фізична культура та спорт, млн. грн.	5,47	6,48	+1,01	87,27	+80,79
8. Інші послуги пов'язані з економічною діяльністю, млн. грн.	8,94	1,65	-7,29	3,89	+2,24
9. Будівництво, млн. грн.	0,51	4,38	+3,87	1,53	-2,85
10. Інші видатки, млн. грн.	40,11	66,66	+26,55	11,44	-55,21
11. Цільові фонди	0,4	1,4	+1	5,18	+4,29
– утилізація відходів	0,18	0,6	+4,18	3,37	+3,27
– охорона природного середовища	0,13	0,53	+0,4	1,78	+1,25
– охорона навколишнього середовища	0,09	0,27	+0,18	0,04	-0,23
Всього видатків	423,72	675,33	+251,6	857,18	+183,3

Складено за: [1-3]

Аналізуючи в цілому бюджетний процес в м. Нікополь за період з 2014 по 2016 роки, можна зробити висновок, що, зберігається тенденція до збільшення як дохідної (з 424,57 млн. грн. у 2014 році до 874,43 млн. грн. у 2016 році), так і видаткової (з 423,72 млн. грн. у 2014 році до 857,18 млн. грн. у 2016 році) частин зведеного бюджету міста.

Наведена у таблиці 4 структура видатків нагально демонструє, що найбільшу питому вагу займають статті освіта та соціальне забезпечення.

У період з 2014 по 2016 рік видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення у м. Нікополь зростали найшвидше (з 138,8 млн. грн. у 2014 році до 310,6 млн. грн. у 2016 році). Разом охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення та освіта становили 61 % від загального обсягу видатків у 2016 році. Таке збільшення в цей час відбулося також у багатьох інших містах України завдяки перегляду базових соціальних стандартів у державі та відповідному зростанню видатків.

З 2015 року в Україні змінився принцип фінансування загальноосвітніх навчальних закладів та установ охорони здоров'я.

Відтепер фінансове забезпечення всіх українських шкіл та лікарень здійснюється за принципом надання освітньої та медичної субвенції. Зміна системи фінансування викликана необхідністю забезпечення рівного фінансування всіх навчальних закладів та установ охорони здоров'я незалежно від регіону.

В м. Нікополь забезпечено реалізацію державних програм соціального захисту сімей з дітьми, малозабезпечених сімей та інвалідів з дитинства.

Станом на 01.01.2017 року знаходяться на обліку 33622 громадян пільгових категорій, із них: ветерани війни – 3862 осіб в т.ч. 622 учасника бойових дій АТО, діти війни – 11950 осіб, ЧАЕС – 744 осіб, багатодітні сім'ї – 391 сім'я, діти з багатодітних сімей – 1377 осіб, ветерани військової служби, органів внутрішніх справ, 3 дитячих будинки сімейного типу, 2 прийомні сім'ї, 10 сімей опікунів, пенсіонерів за віком – 28245 осіб та інші [4].

У таблиці 5 наведено дані щодо субвенцій, одержаних з Державного бюджету України, на основні напрями соціального захисту населення.

Таблиця 5

Субвенції, одержані з державного бюджету України, на основні напрями соціального захисту населення

	2014 рік	2015 рік	Відхилення від попереднього року	2016 рік	Відхилення від попереднього року
Субвенція на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ями, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам, допомога дітям та допомоги по догляду за інвалідами I чи II групи внаслідок психічного розладу, млн. грн.	110,39	120,94	+10,56	134	+13,06
Субвенція з державного бюджету на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання, млн. грн.	18,22	66,41	+48,19	136,78	+70,37
Субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого побутового палива і скрапленого газу, млн. грн.	0,02	6,74	+6,71	0,13	-6,61
Освітня субвенція, млн. грн.	0,87	87,25	+86,38	90,31	+3,06
Медична субвенція з державного бюджету, млн. грн.	0,42	81,7	+81,28	80,15	-1,54
Інші субвенції, млн. грн.	0,18	1,89	+1,71	1,94	+0,06
Всього, млн. грн.	130,1	364,92	+234,87	443,37	78,39

Складено за: [1–3]

Аналізуючи дані, слід відмітити, що м. Нікополь в 2015 році отримало значно більшу суму субвенцій. Така ситуація пов'язана з тим, що в 2015 році, підвищено тарифи на житлово-комунальні послуги та спрощено порядок надання субсидій та надання пільг з урахуванням доходів деяких категорій населення, продовжено роботу щодо обліку осіб, які переміщуються з АР Крим та зони АТО. В порівнянні з 2014 роком у 2015 році звернень збільшилось на 42 % [4].

Реалізація соціальної політики у м. Нікополь здійснювалась за рахунок субвенцій з державного бюджету та коштів з місцевого бюджету. Так, протягом 2016 року з державного бюджету та місцевого бюджетів використано 382,16 млн. грн., за аналогічний період попереднього року – 215,49 млн. грн. (+18,33 млн. грн.) [5].

Нарахована субвенція з державного бюджету на оплату пільг за житлово-комунальні послуги за 2016 рік склала 206 млн. грн.

Соціальна політика сучасної держави повинна бути зорієнтована не лише на підтримку наявного рівня соціальних гарантій і створення механізмів соціального захисту окремих найбільш уразливих соціальних груп, а й на реалізацію довготривалих програм щодо кардинальної зміни основ системи соціального захисту, підвищення її ефективності. Надміру розвинена система соціальних пільг у нашій державі та форм їх виявлення ще не свідчить про належний ступінь соціальної захищеності населення.

Висновки. Проведений аналіз ще раз довів існуючу залежність місцевих бюджетів від державного бюджету. Така ситуація свідчить про недоліки бюджетної системи, що недостатньо враховує потенціал та можливість адміністративно-територіальних утворень. Крім цього, подальших змін потребує система міжбюджетних відносин та структура доходів і видатків місцевих бюджетів.

Однією з пріоритетних проблем міжбюджетного фінансування на сьогодні є відсутність зацікавленості місцевих органів влади у розвитку власних джерел формування фінансових ресурсів.

На основі досліджених показників

структури доходів м. Нікополь можна зробити висновок, що основну частку бюджету складають податкові надходження. Тому вдосконалення діючої системи оподаткування буде мати найбільш вагомий вплив на подальше поліпшення бюджетної системи України. На даний момент ця система потребує перенесення центру ваги з фіскальної функції до регулюючої.

Проблема оптимізації формування доходів місцевих бюджетів та виявлення резервів зростання їх ресурсної бази може певним чином вирішуватись шляхом зміни структури загальнодержавних та місцевих податків із врахуванням потенціалу адміністративно-територіальних утворень. Така зміна повинна позитивно відобразитися на якості виконання повноважень органів місцевого самоврядування та сприяти соціально-економічному розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць і держави в цілому.

Таким чином, для забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та зміцнення ресурсної бази місцевих бюджетів необхідно:

- формувати бюджетну політику з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці;
- змінити структуру доходної частини місцевих бюджетів з метою її збільшення;
- підвищити фінансову самостійність органів місцевого самоврядування шляхом закріплення за ними додаткових доходних джерел;
- проводити подальше вдосконалення податкової системи України;
- розробити механізм стимулювання органів місцевого самоврядування у збільшенні доходної частини місцевих бюджетів
- сприяти посиленню інвестиційної приєднаності адміністративно-територіальної одиниці.

Головним завданням реформування бюджетно-податкової системи є проведення фіскальної децентралізації з метою надання органам місцевого самоврядування та адміністративно-територіальним одиницям в цілому стимулів до саморозвитку. Результатом цього повинно стати зниження ролі

держави у фінансовому забезпеченні адміністративно-територіальних одиниць.

Пріоритетами формування потужної фінансової бази територіальної громади мають стати подальше проведення децентралізації, пошук додаткових джерел формування доходів місцевих бюджетів, розширення структури дохідної частини місцевих бюджетів, а також удосконалення міжбюджетних відносин.

Література

1. Про затвердження звіту про виконання бюджету міста за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nikopol-mrada.dp.gov.ua>.

2. Про затвердження звіту про виконання бюджету міста за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nikopol-mrada.dp.gov.ua>.

3. Про затвердження звіту про виконання бюджету міста за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nikopol-mrada.dp.gov.ua>.

4. Офіційний сайт Державної служби статис-

тики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

5. Інформація про підсумки виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку міста Нікополя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nikopol-mrada.dp.gov.ua>.

6. Програми сприяння громадянській активності у розвитку території міста Нікополя на 2013-2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nikopol-mrada.dp.gov.ua>.

7. Набатова Ю. О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю. О. Набатова, Т. В. Ус. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100>.

8. Хімка О. С. Роль місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіонів України / О. С. Хімка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=57254>.

9. Шевченко О. Бюджетно-фінансова децентралізація у контексті підвищення ефективності управління регіонами / О. Шевченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/9.htm>.

ФОРМИРОВАНИЕ И ИСПОЛНЕНИЕ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ НА ПРИМЕРЕ Г. НИКОПОЛЬ

А. В. Разумова, к. э. н., доцент, ГВУЗ «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры»

В статье проанализировано структуру доходов и расходов местного бюджета на примере г. Никополь за 2014–2016 годы. В результате проведенного анализа установлено зависимость местного бюджета от государственного бюджета, про что свидетельствует значительная доля трансфертов в формировании местного бюджета. Разработано рекомендации для обеспечения социально-экономического развития административно-территориальных единиц и укрепления ресурсной базы местных бюджетов.

Ключевые слова: местный бюджет, доходы и расходы местного бюджета, децентрализация, трансферты, субвенции, дотации.

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF LOCAL BUDGETS ON THE EXAMPLE OF NIKOPOL TOWN

*H. V. Razumova, Ph. D (Econ), Ass. Professor.
SHEI «Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture»*

The structure of incomes and expenditures the local budget for 2014–2016 at an example of Nikopol town are analyzed. As a result of the analysis, the dependence of the local budget on the state budget was established, which evidenced by a significant share of transfers in the formation of the local budget. Recommendations for the ensuring of socio-economic development of the administrative-territorial units and strengthening the resource base of local budgets are developed.

Keywords: local budget, incomes and expenditures of local budget, decentralization, transfers, subventions, subsidies.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Івановим С. В.

Надійшла до редакції 14.01.2018.